

## ELŐSZÓ

Tanulmányok és kötetek sokasága foglalkozott már a rendszerváltás óta eltelt időszak politikai és vallási folyamataival. A megjelenő írások nagy érdeklődéssel elemezték a magas politika történéseit, a különféle ideológiák politikai lecsapódásait, a vallási átalakulás tendenciáit és mutatóit, miközben lényegesen kevesebb figyelmet fordítottak mindezen változások hétköznapi valóságára. Azonban viszonylag kevés olyan értelmező írás született, amely a megélt kultúra szintjén elemezte volna azt a kérdéskört, hogy a nemzeti identitás 1989 utáni reinterpretációja milyen szociokulturális formákat szült, hogyan alakította át önmeghatározásunkat, illetve hogy mindezek milyen interakcióban álltak és állnak a vallási átalakulás folyamataival.

A rendszerváltást követő vallási turbulenciában megjelenő identitáskonstrukciós igények meglehetősen heterogén képet mutatnak, van azonban egy jól körülhatárolható jelenség-együttes, amelyben a vallási és nemzeti önmeghatározás összefonódik. Ez az összefonódás, jóllehet a vallási tartalmakat tekintve diverzitást mutat, a mögötte tettenérhető mozgatórugók és tartalmak azonban mintha hasonlóak lennének. Úgy tűnik, hogy alulról induló aktivitásként immár intézményesülni látszik egy, az akadémiai tudományosságtól függetlenül szerveződő mozgalom, amely alternatív módon tekint a magyarság múltjára, történelmének egyes szegmenseire, újraértelmezi legfontosabb történelmi szereplőinek tetteit, mítoszait, hagyományait és a legjelentősebb nemzeti szimbólumok jelentéstartalmát. A populáris kultúrában mindeközben széles körben elterjedt legendák keringenek többek között a pilisi szívcsakráról, a nyirkai jóslatról vagy épp rovásírásos helységnévtáblák árasztják el a településeket. A helyzetet bonyolítva a jelenségthalmaz vallási vetülettel is rendelkezik: egyesületekkel, táltosokkal, gyógyítókkal, szakrális terekkel, -rituálékkal és szimbólumokkal, eredetmítoszokkal. A zűrzavar a külső szemlélők fejében csak fokozódik, amikor egy-egy ilyen rítuson a sámándobok mellett kettőskereszt, a szent korona másolata, netán Babba Mária ábrázolás tűnik fel. Sokakban felmerül a kérdés, vajon mi ez a jelenség? Világszerte tapasztalható trendek hazai lecsapódása, vagy a magyar történelem sorsfordulóiban gyökerező identitásrekonstrukciós stratégia? A kortárs neonacionalizmus egy összetett irányzata vagy sokkal inkább vallási megújulási mozgalom? Mindezek a kérdések a kutatások időszerűségét támasztják alá.

A válaszok megszületését mindezedig több tényező akadályozta, ezek közül legfontosabb az önértelmezések sokféleségéből származó szakadék, ami elválasztja egymástól a saját kultúráját elemző személyt és a kutatás alanyait. Ez a szemlélet emelt olyan átjárhatatlannak tűnő gátakat közéjük, amely a megértés helyett a teljes elszigeteltséghez, tudományos állóháborúhoz vezetett, ahol a két fél egymást csak és kizárólag a népmesék világképét idéző szemléletmódban képes kezelni, minden véleményformálással és szakmai vitával újabb és újabb akadályokat gördítve a megértés elé.

Jelen kötet a hasonló címmel 2013. november 20-án az MTA-SZTE Vallási Kultúrákutató Csoport – SZTE BTK Vallástudományi Tanszék közös szervezésében megvalósult konferencián alapul. A szerzők mindegyike egyetemi oktató, akik tanulmányaikban a kortárs magyar kultúra egyik legellentmondásosabb jelenségét kívánják vizsgálni. Nézőpontjaik között helyet kap az antropológia, a vallástudomány, a szociológia és a pszichológia tudományterülete, módszertani hátterük szintén sokszínű. Elsődleges céljuk az, hogy a kortárs hazai kultúrában zajló vallási folyamatokat különböző szempontok szerint értelmezzék, ezáltal mélyebb megértést tegyenek lehetővé a jelenségkör tárgyalásában és kritikai olvasataiban.

Szeged, 2014. január 20.

*Povedák István – Szilárdi Réka*